

BRANKO ŠUŠTAR^{*}

Kaj je v Herletovo vpisno knjigo v Solčavi napisal učiteljski absolvent o vzponu na Ojstrico avgusta 1881?

IZVLEČEK

V vpisni knjigi gostilne Herle v Solčavi, ki jo je leta 1963 v Planinskem vestniku predstavil prof. Tine Orel, beremo tudi o vzponu štirih mladeničev na Ojstrico avgusta 1881. To so bili Fran Skaza in Miha Levstik, ki sta se šolala na učiteljskišči v Mariboru, ter dva mlada planinca iz šoštanjske družine Vošnjak/Woschnagg. Po vrnitvi v dolino je Levstik na treh straneh planinske vpisne knjige v Solčavi dramatično popisal njihov vzpon. V prispevku je objavljen prepis tega vzpona s komentarji. Omenjene so še nekatere učiteljske in šolske povezave s Savinjskimi planinami konec 19. stoletja. Na začetke delovanja tamkajšnjih planinskih društev sta vplivala učitelja Miha Kos in Fran Kocbek, avtorja prvega slovenskega planinskega vodnika iz leta 1894 *Vodnik za Savinske planine in najbližjo okolico*.

KLJUČNE BESEDE

Solčava, Savinjske Alpe, planinska vpisna knjiga, gostilna Herle, učiteljstvo, učiteljskišče Maribor, planinstvo, Miha Levstik, Franc Skaza, Velenje, družina Woschnagg, Šoštanj

ABSTRACT

WHAT DID A TEACHER GRADUATE WRITE IN HERLE'S LOGBOOK IN SOLČAVA ABOUT CLIMBING OJSTRICA IN AUGUST 1881?

The logbook from Herle's tavern in Solčava, which was publicly presented by Prof. Tine Orel in the mountaineering gazette *Planinski vestnik* in 1963, also contains a report on the ascent that four young men—Fran Skaza and Miha Levstik, both students at the teachers' training institute in Maribor, and two mountaineers from the Woschnagg (Slo. *Vošnjak*) family from Šoštanj—made to Mount Ojstrica in August 1881. On returning to the valley, Miha Levstik wrote a dramatic three-page report of their ascent in the mountaineering logbook in Solčava. The article presents an annotated transcript of the report. Mention is also made of several connections of schools and teachers with the Savinja Alps at the end of the nineteenth century. The central role in establishing mountaineering societies was played by the teachers Miha Kos and Fran Kocbek, the authors of the first Slovenian mountain guide from 1894.

KEY WORDS

Solčava, Savinja Alps, mountaineering logbook, Herle's tavern, teaching, mountaineering, Miha Levstik, Franc Skaza, Velenje, Woschnagg family, Šoštanj

^{*} dr., muzejski svetnik v pokoju, Ljubljana, branko.sustar@guest.arnes.si, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7445-3004>

Učitelji in učiteljice so v drugi polovici 19. stoletja na slovenski kulturni pa tudi gospodarski razvoj vplivali s poučevanjem in šolskim delom, nič manj pa tudi s pestro dejavnostjo zunaj šole. Bili so na primer vrtnarji in sadjarji, čebelarji, gasilci ... Poleg tega so se kot izobraženci vključevali v odkrivanje planinskega sveta. V tem okviru posebej pritegne pozornost zapis o vpisni knjigi iz Solčave, ki omenja planinski vzpon mladeničev, med njimi dveh učiteljskihnikov, na Ojstrico leta 1881. Profesor Tine Orel (1913–1985) je to vpisno knjigo, ki jo hranijo v Herletovi hiši v Solčavi, leta 1963 predstavil v *Planinskem vestniku* v treh nadaljevanjih.¹ »Od 2. do 4. 8. 1881 so trije Šoštanjčani, uč. abiturient Miha Levstik, uč. pripravnik Franc Skaza in Josip Woschnagg iz Luč prek Planice pristopili na Korošico, se povzpeli na Ojstrico in prek Škarij sestopili v Logarsko dolino. Levstik je popisal turo na treh straneh. Na vrhu Ojstrice so se 'strašne višave' ustrašili, doživeli pa so še hujše stvari.«²

Že ta opis je dovolj mikaven, da je v navdušenju za zgodovino šolstva in planinstva kar klical po podrobnejšem branju te vpisne knjige iz Solčave. V pričujočem prispevku je v celoti objavljen zapis tega vzpona na Ojstrico iz vpisne knjige, dodane so pojasnjevalne opombe, predstavljene pa so tudi življenjske in službene poti obeh kasnejših učiteljev, izšolanih na učiteljskišči v Mariboru. Ob tem opozarjamo še na nekatere učiteljske in šolske povezave s Savinjskimi planinami konec 19. stoletja.

Tine Orel, delovno povezan s šolo in šolstvom ter šolsko upravo, znan tudi kot ravnatelj celjske gimnazije ter med letoma 1950 in 1979 urednik *Planinskega vestnika*,³ je leta 1954 analiziral vpisno knjigo za Logarsko dolino iz gostilne Erjavc iz let 1862–1881. O tej redki vrsti ohranjenega spomina na začetke planinstva je zapisal: »V prvih časih organiziranega evropskega planinstva pa so bile vpisne knjige na raznih planinskih točkah predmet spoštovanja in pomembne priče kulturnega prizadevanja, ki ga planinstvo predstavlja s svojim iskanjem lepote, samote in naturne prvobitnosti v gorskem svetu.«⁴ Vezana planinska spominska knjiga ima 66 strani, na platnicah pa je napis o »štajerski Švici pri Solčavi« (*Gedenkbuch an die steirische Schweiz bei Sulzbach*). Orel se je najbolj posvetil predstavitvi narodnostne prebuje, nemško-slovenskih narodnostnih nasprotij ter posebej zanimivih vpisov slovenske in slovanske narodnostne zavzetosti. Tako v knjigi omenja podpis uspešnega

muzealca in vnetega politika na nemško-kranjski strani Karla Dežmana, ki je 1. junija 1863 obiskal slap Rinka. Naslednji obiskovalec je zapisal nekaj o minevanju in sklenil: »Al' ostala bojo naša dela: / Ino: Slava! al' Gorje! se jim bo pelo!« Tako je »zapisal za pisateljem 'Prokletih grabl'« Dragutin Résanski. To je bil duhovnik in narodni buditelj Dragotin Simandl (1828–1864).⁵

Planinske vpisne knjige v slovenskih gorah je *Planinski vestnik* spremljal že od prvega letnika v rubriki »Spominske knjige in turisti«, kakor so tedaj rekli planincem. V spominsko knjigo v Lučah se je leta 1895 zaradi nove ceste vpisalo več obiskovalcev, prav tako tudi v Logarski dolini. Tam se je v spominsko knjigo pri J. Piskerniku vpisalo 353 turistov (leto prej 274). V Solčavi se je v gostilnici Kristijana Germela, po domače Šturma, leta 1895 v spominsko knjigo vpisalo 395 gostov (leta 1894 pa 206), v spominsko knjigo pri J. Herletu pa je bilo število vpisov nekaj manjše, in sicer 85 (leta 1894 pa 90).⁶

PLANINSKA VPISNA KNJIGA IZ HERLETOVE HIŠE V SOLČAVI

Do druge vpisne knjige, za katero je že prej slišal, je prišel Orel leta 1954 s posredovanjem mlade Lučke Herle iz Solčave. Družina Herle se je že v prvi polovici 19. stoletja priselila iz Trboj pri Smledniku v Solčavo. Anton Herle (1845–1933) je leta 1876 po očetu prevzel gostilno, ki je bila med nemško govorečimi turisti poznana kot »Gasthaus zum Messner«, ker je bil oče dolga leta cerkovnik (mežnar), domače ime pa je bilo Vitežič. Anton Herle je bil tudi aktiven čebelar in že od začetkov leta 1893 zavzet član Slovenskega planinskega društva.⁷ Tako so bili Herletovi iz Solčave močno povezani s planinstvom,⁸ pa tudi s šolstvom. V družini se je rodil gimnazijski profesor dr. Vladimir Herle (1869–1932), ki je v Gradcu študiral matematiko, fiziko in prirodopis ter od leta 1899 poučeval na srednjih šolah v Novem mestu, Ljubljani, Idriji in Kranju. Pisal je tudi v *Planinski vestnik*.⁹ O rodbini Herle, z zapisanimi osebnimi podatki od leta 1921 pokojnih članov, priča nag-

1 Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 325–327.

2 Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 617–618.

3 Profesor Tine Orel (1913–1985), <https://www.tineorel.si/> (2. 5. 2024).

4 Orel, Beležka ob vpisni knjigi, str. 560.

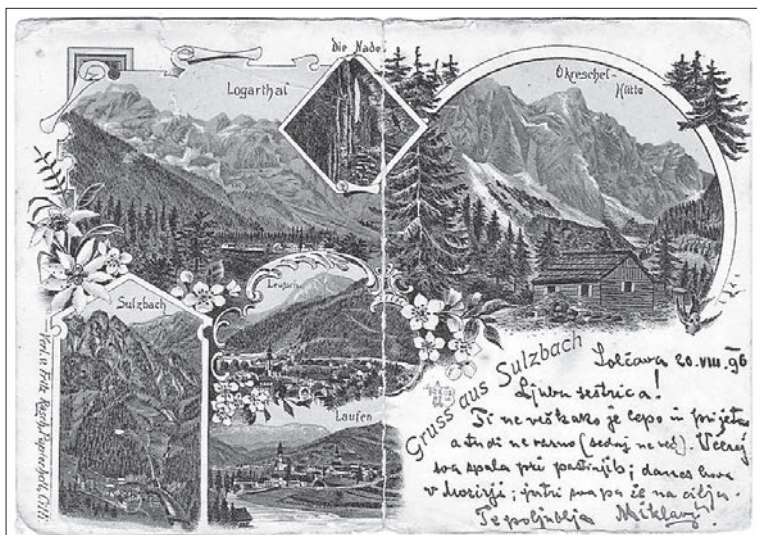
5 Orel, Beležka ob vpisni knjigi, str. 560–564; Koblar, »Simandl, Dragotin« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi568439/>) (3. 7. 2024).

6 *Planinski vestnik* 1, št. 12, 25. 12. 1895, str. 187–188, »Društvene vesti«.

7 Šalehar, *Anton Herle*, str. 6, 14.

8 Golob, 70 let Herletove smeri v Ojstrici (<https://gore-ljudje.net/novosti/70-let-herletove-smeri-v-ojstrici/>) (10. 7. 2024).

9 *Izvestje 1932, Državna realna gimnazija v Kranju*, str. 3, »† Prof. dr. Vladimir Herle«; uredništvo, »Vladimir Herle« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi229872/>) (4. 7. 2024).

Razglednica Solčave iz leta 1896 z nemškimi imeni krajev: Laufen – Ljubno, Leutsch – Luče, Logarthal – Logarska dolina; Die Nadel – Igla, Sulzbach – Solčava (Wikipedija).

robna plošča, vzdana na zunanjo steno župnijske cerkve sv. Marije Snežne v Solčavi.

Zanimivo planinsko vpisno knjigo iz Herletove hiše je prof. Orel leta 1963 v *Planinskem vestniku* predstavil na podoben način kot prvo leta 1954. Knjiga je enakega formata kot prva, prav tako vezana v črno platno ter z velikim zlatim napisom v slovenščini in nemščini: »Zapisnik ptujcev, Solčava / Fremdbuch für Sulzbach«. V rabi je bila kar 47 let, od julija 1876 do 1923. »Prvi se je vanjo vpisal prof. J. Frischauf, za njim pa na 412 straneh še marsikak znamenit mož.«¹⁰ Predstavitev vpisne knjige poudarja sledi narodnostnega gibanja, vidne tudi s slovenskimi in nemškimi zapisi ter nalepljenimi narodnimi koleki (vinjetami, kot to označuje filatelija),¹¹ ki so zaradi nasprotovanja nekateri strgani. Z njimi so na slovenski strani zbirali denar za šolsko narodnoobrambno Družbo sv. Cirila in Metoda, na nemški strani pa za društvi Schulverein in Südmark. Med drobne zgodbe o narodnostnih bojih na polju narodnih kolekov sodijo tudi tisti po letu 1905 iz planinske vpisne knjige iz Solčave, kar predstavlja tudi novejši prispevek Igorja Longyka v *Goriškem letniku*.¹²

V vpisni knjigi je že leta 1876 omenjena potreba po boljši cestni povezavi med Ljubnim in Solčavo do Logarske doline. Leta 1895 je dr. Johannes Frischauf izdal slavnostni spis ob odprtju tako pomembne planinske ceste iz Luč v Solčavo, za

kar so si prizadevali že od leta 1875.¹³ Cestni odbor Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva je nadaljeval z delom in na štajerski deželni zbor poslal prošnjo, da bi dežela zgradila še cesto iz Solčave do vhoda v Logarsko dolino.¹⁴ Še leta 1963 ni bilo vse uresničeno glede boljše cestne povezave v te kraje. Za to vpisno knjigo je prof. Orel zapisal željo, da bo »nekoč dragocen eksponat slovenskega planinskega muzeja«, v zapisu o njej pa je med drugim izbral 14. september 1893. Tedaj je pesnik Anton Aškerc, ki je bil takrat kaplan v Mozirju, obiskal Logarsko dolino, to zapisal po rusko in dodal še nekaj slovenskih domoljubnih verzov. »Kar biserov šteješ jih v kroni, o Slava, / Najlepših ti jeden si naša Solčava! / Kot gore skalne Tvoje trdno stoj / Nikogar mi nikoli se ne boj / slovenski narod moj!« Enega od njegovih verzov je konec avgusta 1894 zapisal še Anton Turnšek ml. iz Nazarij: »Res predivna Solčava si naša! / Domovina s teboj se ponaša! (Aškerc).«¹⁵

V predstavitvi vpisne knjige prof. Orel omenja, da »je pot v hribe kazal meščan, tudi če si je za vodnika izbral domačina pastirja, drvarja, divjega lovca ali nabiralca rudnin.«¹⁶ Posebej so omenjeni vpisi za planinstvo in slovenstvo zaslužnega dr. Johannesa Frischaufa, ki je v tej vpisni knjigi 21. julija 1876 gostilničarja Herleta priporočil kot dobrega poznavalca solčavskih planin.¹⁷ Predstavljeni so tudi vpisi »solčavskega Rusa« – domačina Franceta Štifterja (1846–1913), rojenega v Podolševi pri Martincu, tedaj gimnazijskega profesorja v Rusiji, ter vrste znamenitih

10 Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 325. Johannes Frischauf (1837–1924) je bil univerzitetni profesor matematike v Gradcu, naklonjen Slovencem v planinskem svetu, zaslužen za planinstvo posebej Savinjskih Alp, tudi kot avtor več planinskih del (med drugim *Die Sannthaler Alpen*, 1877), in za razvoj krajev v Zgornjesavinjski dolini (Glonar, »Frischauf, Johannes« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi193134/>) (4.7.2024).

11 Longyka, Vinjete ali pepelke, str. 172–223.

12 Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 619; Longyka, Narodni koleki, str. 94–95.

13 Frischauf, *Die Erschliessung der Sannthaler – Alpen*, str. 44–46.

14 *Planinski vestnik*, I, št. 12, 25. 12. 1895, str. 188, »Cestni odbor«.

15 Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 325–327.

16 Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 620.

17 Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 364.

slovenskih planincev.¹⁸ Tako je učitelj in publicist Fran Kocbek (1863–1930), ki je bil zaradi zavzete planinske aktivnosti v Solčavi res pogosto, med letoma 1893 in 1924 v tej vpisni knjigi pustil kar 68 podpisov. Med planinci, vpisanimi v knjigo, je tudi dolgoletni učitelj iz Razborja Blaž Jurko (1859–1944), predstavljen kar kot zasavski Kocbek, saj je postavil Jurkovo kočo na Lisci. S pesniškimi vpisi je posebej predstavljen še celjski dijak Srečko Puncer (roj. 1895), ki je aprila 1919 padel kot Maistrov borec pri Vovbrah.¹⁹ V knjigi ne manjka polemčnih in nestrpnih nacionalističnih vpisov, ki ilustrirajo slovensko-nemška nasprotja. Narodnobuditeljskih in domoljubnih vpisov slovenskih in čeških izletnikov, navdušenih nad lepotami solčavskega kota, je prof. Orel v knjigi naštel 62.²⁰ Res je ta solčavska vpisna knjiga »še en nazoren dokument več za narodnoobrambno in narodnobuditeljsko vlogo, ki jo je opravilo slovensko planinstvo«.²¹

SAVINJSKE PLANINE IN UČITELJSTVO

Popotnik, list za šolo in dom, ki je začel izhajati leta 1880 v Celju in se sčasoma razvil v osrednjo pedagoško revijo, je že v prvem letniku v dveh uvodnih člankih konec julija in v začetku avgusta 1880 predstavil pot v Solčavo.²² Potopisno črtico je v navdušenju nad lepoto narave, planinskega sveta, kraji in slovenstvom napisal za šolstvo in slovensko narodno gibanje vneti Ivan Gabršek, referent za šolstvo pri okrajnem glavarstvu v Celju. V družbi dveh popotnikov se je iz Celja odpravil v Solčavo v začetku avgusta 1879. Najprej so se vozili do Mozirja, tam prenočili in nato nadaljevali pot do Ljubnega, kjer se je končala prava vozna cesta, tako da so šli proti Lučam peš. Popotniki so polagoma hodili vse do slapa Savinje na koncu Logarske doline. Doživetja je Gabršek zapisal v upanju, da bo njegov opis »kakega prijatelja narave izvabil v te vrlo lepe, prekrasne slovenske kraje!«²³

Ivan Gabršek je o šolstvu pisal že leta 1880 v prvem letniku *Popotnika*, ko je v osmi številki predlagal ustanovitev učiteljskega v Celju, nato v deveti še vzgojnega zavoda za problematične otroke. Okrajne šolske svete je decembra 1880 v prispevku »Beseda v korist vbogim šolarjem« spodbujal k skrbi za revne učence.²⁴ Po zapisu v

Narodnem gospodarju je leta 1885 kot »znani vrli narodnjak« postal tajnik okrajnega zastopa na Vranskem.²⁵ Leta 1888 je kot okrajni tajnik ob 20-letnici uvrstitve Vranskega med trge v samoza-ložbi izdal *Dogodke iz Župnije Vranske*. Umrli je že pri 37 letih maja 1890.²⁶ Gabrškov potopis v pedagoški reviji *Popotnik* je za planinski svet ob zgornji Savinji tako lahko od 1880 navduševal učitelje in tiste, ki so se tedaj na učiteljsku šele šolali za ta poklic. A Savinjska dolina vsaj v šolah na Štajerskem ni bila tako neznana, saj je bila to tema pri pouku zemljepisa.²⁷

Pri razvoju planinstva v Savinjskih planinah je imel posebno vlogo že omenjeni učitelj Fran Kocbek, ki je leta 1882 maturiral na učiteljsku v Mariboru. V pedagoškem listu *Popotnik* je bralce leta 1888 v botaničnih zapisih navduševal tudi za planinski svet Savinjskih planin,²⁸ v nekaj številkah v naslednjem letniku pa je z Antonom Žagerjem (1858–1907),²⁹ tedaj nadučiteljem v Gorici pri Gornjem Gradu, objavil botanično-potopisne članke z zapisi ljudskega blaga pod naslovom *Izleti po Zgornji savinski dolini* – vse z namenom, da gornjegrajski okraj ne bi bil več »nepoznana deveta dežela«.³⁰ Tudi v zapisih o teh izletih ob razgledu s Črete ne manjka navdušenja za »divne solčavske planine«, med »najvišjimi golimi vrhunci« pa je omenjena tudi 2350 m visoka Ojstrica.³¹

Splošno znana je bila tudi petkitična pesem škofa Antona Martina Slomška, natisnjena že leta 1862 v *Drobtinica*, ki jo je škof 21. junija 1861 kot narodnostno spodbudo zapisal v tisto spominsko knjigo v Solčavi, ki so jo hranili v župnišču. Njegova pesem *Slovo Žolcpaškim planinam* se začne takole: »Z Bogom hčere stare matere, mogočne Slave: / Košata Radoha, visoka Ojstrica, / Gorjata Rinka in zobata Olšova! / Povzdigajte Slovencom bistre glave, / Naj bojo verli sini Slave.« Marca 1886 so lahko pesem spet brali tudi učitelji v *Učiteljskem tovarišu*.³² Slomškov pesniški zapis je poleti 1894 objavil še *Slovenski narod* v podlistku o jezikih planinskih vpisov v spominski knjigi v Solčavi. Knjigo

18 Mežnar, France Štifter (<https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/stifter-france/>) (3. 3. 2025).

19 Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 367–369.

20 Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 617.

21 Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 326.

22 Gabršek, Pot v Solčavo, str. 210–212, 225–228.

23 Gabršek, Pot v Solčavo, str. 228.

24 *Popotnik*, list za šolo in dom, Celje, I, 1880, str. 113–114, 129–131, 370–371.

25 *Slovenski gospodar*, 19, št. 3, 22. 10. 1885, str. 346, »Znani vrli narodnjak«.

26 *Slovenski narod*, 23, št. 113, 19. 5. 1890, str. 3, »† Ivan Gabršek«; *Slovenski narod*, 23, št. 114, 20. 5. 1890, str. 2, »Z Vranskega«.

27 *Učiteljski tovariš*, 10, št. 18, 15. 9. 1870, str. 283–284, »Zemljepisje v ljudski šoli, VII. Savinske planine«.

28 Kocbek, Botanični spisi VI, str. 202.

29 *Učiteljski tovariš* 47, št. 26, 28. 6. 1907, str. 278–279, »Anton Žager«.

30 Kocbek in Žager, *Izleti*, str. 229–232. Prvemu članku v št. 14 je do št. 19 sledilo še nekaj prispevkov, podpisanih z Kocbek & Žager.

31 Kocbek in Žager, *Izleti*, str. 249.

32 Slomšek, *Slovo*, str. 69.

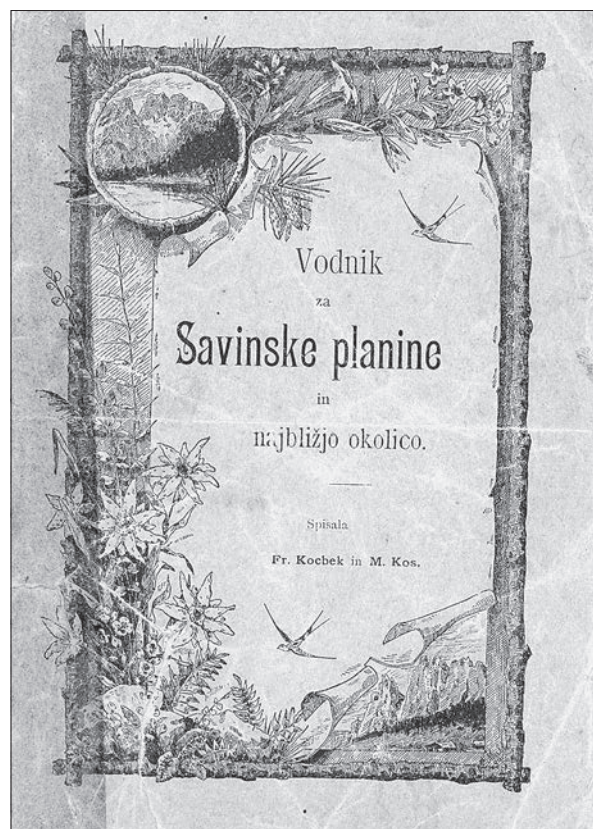
je tedaj hranil »gospod Miloš Šmid, gostoljubni župnik Solčavski«. ³³ V podlistku, podpisanem s psevdonimom Hribolazec, ki ga rokopisna pripomba v digitaliziranem izvodu časnika pojasnjuje kot »Aškerc«, se je avtor navduševal nad Slomškovo slovensko narodno vnemo in grajal mlačnost njegovih naslednikov. Pesnik Anton Aškerc je bil tedaj kaplan v Mozirju ter zavzet za slovenstvo in planinstvo, kot gost pri prijatelju župniku v Solčavi tudi avtor zapisa. ³⁴

Zgornja Savinjska dolina je zbujała zanimanje izletnikov in planincev, kot kažejo v *Slovenskem gospodarju* 1876/77 potopisna nadaljevanja F. Šrola za poduk in kratek čas, ³⁵ leta 1884 pa v *Slovenskem narodu* potopisi izpod peresa Josipa Levičnika, tedaj že malo starejšega učitelja v Železnikih. Levičnik (1826–1909) je med učitelji veljal za marljivega popotnika, ki mu je v počitnicah od nekdanjega ugačala potovanje, kajti »duh naš po dolgem trudu hrepeni po oddihu in bi inace moral hitro v krtovo deželo«, kot omenja sam v *Spominih na Dolenjsko*. V potopisih je »z vedno rastočim veseljem in navdušenjem« opisoval, kar je na poti videl in doživel. ³⁶ In kako opisuje Zgornjo Savinjsko dolino v prvem od petnajstih nadaljevanj potopisa konec julija 1884? »Tukaj občuduje opazovalčevo oko prelepo, s trgi in vasmi bogato okrašeno ravnino, tamkaj zopet zeleno gorovje, katerega obile cerkvice se prijazno v dolino blišče. Tukaj mika popotnika bistra, po peščeni strugi vijoča se hčerka solčavskega gorovja, Savinja, tam v zatonu pa strmi njegovo oko nad čarobnim veličastvom skalnatih velikanov, ki svoje gole vrhove visoko v zrak mole, daleč na okrog svetu kazaje, kje da je 'Štajerska Švica' – Solčava.« ³⁷ Težko slovo od Zgornje Savinjske doline je spremljalo občudovanje: »Le s tužnim srcem zapustili smo drugo jutro toli krasno dolino, ali zapustili smo jo s ponosno zavestjo, da smo gledali in občudovali pravi, dragoceni dijamem drage naše domovine!« ³⁸

Savinjske planine so vzbujale pozornost tudi profesorja graške univerze dr. Johannes Frischaufer, ki jim je z nekaj sodelavci posvetil zanimivo publikacijo (*Die Sannthaler Alpen*, Wien 1877). Zanimivo je Solčava desetletja zatem pritegnila tudi angleške univerzitetne raziskovalce, ki so v letih 1932, 1971/1972 in 2004 z vidika geografije primer-

jali razvoj zanimivega kraja in dela tamkajšnjih ljudi. Zadnja raziskava je potekala v sodelovanju z Univerzo v Ljubljani in študijem varstva naravne dediščine. ³⁹ Ob stoletnici slovenske planinske organizacije leta 1993 sta za Savinjske Alpe in kraje okoli Solčave zaslužna planinca v Logarski dolini pri Domu planincev dobila skupen spomenik, ki ga je oblikoval akademski kipar Franc Purg iz Celja. Monumentalna celopostavna figuralna plastika dveh planincev, univerzitetnega profesorja iz Gradca dr. Johannes Frischauferja in učitelja iz Gornjega Grada Frana Kocbeka, vabi v planine. ⁴⁰ Kip je tudi spomin na dva učitelja: osnovnošolskega in univerzitetnega, ki sta pripadala dvema jezikoma, dvema narodoma, a si delila skupno vnemo za sodelovanje in navdušenje za gore. ⁴¹

Prvi slovenski planinski vodnik je nastal v šolskih povezavah, saj sta priročnik o Savinjskih (Kamniških) planinah pripravila dva učitelja: Fran Kocbek, ki je poučeval na Štajerskem (v Žal-

Vodnik za Savinske planine in najbližjo okolico. Ilustrirane platnice prvega slovenskega planinskega vodnika, ki sta ga leta 1894 pripravila učitelja Fran Kocbek in Miha Kos (Osrednja knjižnica Mozirje, zbirka).

³³ [Aškerc, Anton] Hribolazec (ps.), Spominska knjiga v Solčavi, str. 1–3.

³⁴ Šimac, Knezoškof Stepišnik, str. 125. Tako je tudi tu po Aškerčevem zbranem delu pojasnjen psevdonim.

³⁵ Šrol, Iz Maribora v Solčavo, str. 90 (zadnje, podpisano nadaljevanje).

³⁶ Glaser, *Zgodovina*, str. 177–178. Koblar in Premrl, »Levičnik, Jožef« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi327341/>) (3.2.2025).

³⁷ Levičnik, Tri dni ob gorenji Savinji, str. 1.

³⁸ Levičnik, Tri dni ob gorenji Savinji, XV (Konec), str. 1–2.

³⁹ Anko et al., *Študije o Solčavskem*.

⁴⁰ *Planinski vestnik*, 93, 1993, št. 10, str. 417–422, »Še dva moža kažeta pot v Alpe«.

⁴¹ Šuštar, *Faded Memories*, str. 177.

cu in na Rečici ob Savinji ter od leta 1890 kot nadučitelj v Gornjem Gradu), in Miha Kos, učitelj s kamniške strani. Miha Kos (1868–1927) je bil »izboren pešec in več plezalec«, eden prvih članov Slovenskega planinskega društva (SPD). Tedaj je kot učitelj služboval na Homcu, kjer je od šole »vsak dan videl Kamniške Alpe«.42 Pod naslovom *Vodnik za Savinske planine in najbližjo okolico* sta »znana slovenska turista in pisatelja te knjižice« z velikim trudom zbrala zelo zanimive podatke. Delo dveh učiteljskih kolegov je izšlo z lepo oblikovanimi platnicami: na njih je v manjšem ovalu risba s pogledom na Ojstrico iz Robanovega kota in med besedilom s kar sedmimi fotografijami. Vodnik je pred oktobrom 1894 lično natisnil Dragotin Hribar v Celju, izdalo pa Slovensko planinsko društvo,43 in to še preden je leta 1895 začelo izhajati društveno glasilo *Planinski vestnik*, ki je po 130 letih še vedno živo in v barvah. Oba učitelja, soavtorja vodnika, sta že prej spodbudila nastanek prvih dveh podružnic Slovenskega planinskega društva (SPD): Kamniške podružnice (ustanovljene 19. julija 1893 v Kamniku) in Savinjske podružnice (28. avgusta 1893 v Mozirju),44 ter sodelovala vsaj pri delu svojega društvenega odbora. Kocbek je vrsto let vodil Savinjsko podružnico, skrbel za planinska pota in kočice ter pisal o Savinjskih Alpah, Kos pa je deloval v kamniškem društvu kot tajnik in nekaj časa kot blagajnik, vse do preselitve v Pirniče leta 1904.45

VZPON NA OJSTRICO AVGUSTA 1881, ZAPISAN V HERLETOVI VPISNI KNJIGI TUJCEV

Vzponu mladeničev na Ojstrico avgusta 1881 lahko sledimo na treh straneh v vezani planinski vpisni knjigi tujih obiskovalcev (ptujcev) solčavske gostilne Herle: »Zapisnik ptujcev, Solčava / Fremdbuch für Sulzbach«.46 Knjigo hranijo pri Herletovih v Solčavi, kjer se zavedajo njene kulturne vrednosti za kraj in slovensko planinstvo.47 Začetek zapisa 4. 8. 1881 je v knjigi na spodnji polovici strani (str. 1), nadaljevanje pa na celotnih naslednjih dveh straneh (str. 2 in 3). Besedilo

teče brez odstavkov ali presledkov, ki so tu dodani zaradi lažjega branja. Zapis je bil sestavljen v gostilni Antona Herleta v Solčavi po koncu ture 4. avgusta 1881 in so ga ob avtorju podpisali še ostali trije udeleženci planinskega vzpona. Miha Levstik, glavni avtor besedila, je tedaj mariborsko učiteljske že končal in se podpisal kot »uč. [itelski] abiturijent«, Franc Skaza, podpisan kot učiteljski pripravnik, pa je šolanje na učiteljsku v Mariboru sklenil naslednje leto (1882).48 Ostala podpisana sta bila iz šoštanjske družine Woschnagg.

Mladeniči so si planinskega vodnika priskrbeli že v Lučah, da jih je vodil do kmeta Planinška. »Iz Luč ob Lučnici 20 min. po dolini, pri križu na desno gori, skozi gozd in mimo Korena, do Kladnika 3/4 ure; za hišo po gozdu v 1 uri na gorsko planoto Planinšek 1087 m. Velika kmetija v lepi legi, posebna soba s posteljo.«49 Pri Planinšku so dobili novega vodnika, ki je poznal pot na Ojstrico. Njihov podvig pa je zapletel požar, ki je dan prej uničil kočico na Korošici, kjer so nameravali prenočiti. Koča je zavetišče za hribolazce (*die Koroschiza-Hütte, ein Schutzhaus für Ojstrica Besteiger*),50 ki se na zanimivo gorsko turo na Ojstrico podajo iz Luč. Vzrok za požar ni bil znan, verjetno pa se je vnelo zaradi kurjenja ognja na odprtem ognjišču. Do te kočice na višini 1810 m je bilo mogoče iz Luč zlahka priti v petih urah. Sannthaler-Alpenclub, del avstrijskega in nemškega planinskega združenja, ki je urejal planinske poti v okolici, je že pričel z obnovo.51 Pogorelo kočico na Korošici je omenjalo tudi poročilo dr. Glantschnigga o vzponu na Ojstrico 13. avgusta 1881.52

Omemba vodnikov postavlja vprašanje o stroških za takšno sodelovanje domačinov s planinci. Po 27. maja 1882 potrjenem ceniku okrajnega glavarstva v Celju je bila uradna vodniška tarifa za enajsturno pot iz Luč na Ojstrico čez Korošico in v Logarsko dolino 4 gld.53 Vodniki so bili v pomoč tudi pri nošnji opreme, ki so jo prenašali v koših. Koliko pa je mladeniče stalo vodenje kmečkih in pastirskih vodnikov, ni znano. Zapis planinskih dogodkov je živahen in dramatičen, saj so s pastirskim vodnikom (omenjen kar kot vodja) hodili tudi ponoči, se iskali in klicali, streljali, pa tudi kurili ogenj. Pri jutranjem planinskem vzponu mladeniči iz Šoštanja in Velenja niso bili

42 Kocijančič, † Miha Kos, str. 141–142.

43 *Učiteljski tovariš*, 34, št. 24, 16. 12. 1894, str. 377, »Vodnik za Savinske planine«.

44 Mikša in Ajlec: *Slovensko planinstvo*, str. 25–26.

45 Kocijančič, † Miha Kos, str. 141.

46 Vpisna knjiga gostilne Herle, Solčava: »Zapisnik ptujcev, Solčava / Fremdbuch für Sulzbach«, Solčava, 4. 8. 1881.

47 Avgusta 2020 sem imel spricho prijavnosti gospe Lučke in gospoda Lojzeta Goloba v Solčavi možnost vpogleda v to dragoceno dediščino našega planinstva, zanimivo tudi za šolstvo in krajevno zgodovino, za kar se obema prav lepo zahvaljujem.

48 *Erster Bericht*, str. 45: 1881, Levstik Michael; 1882 S[k]aza(!) Franz.

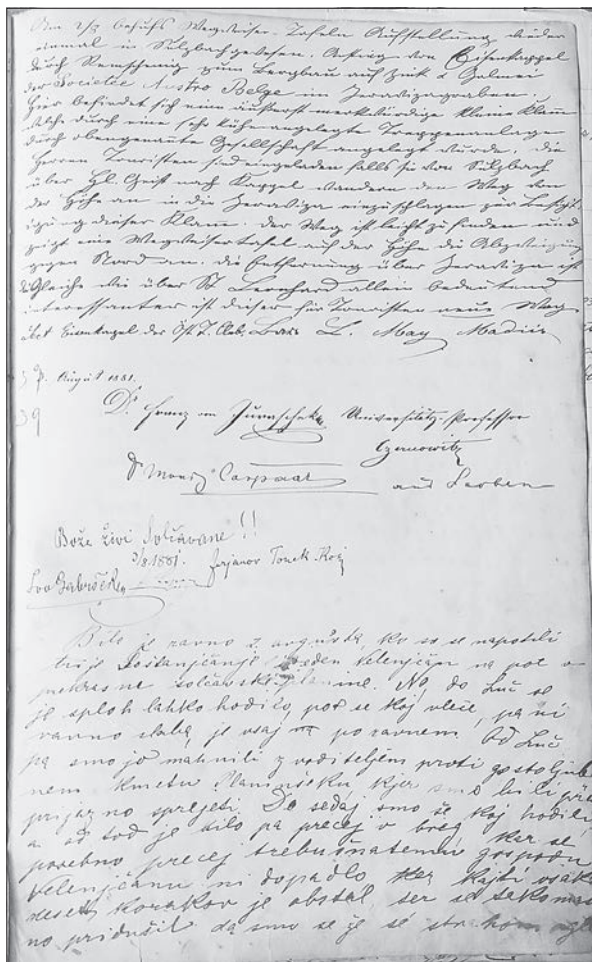
49 Kocbek in Kos, *Vodnik*, str. 43.

50 *Cillier Zeitung*, 6, št. 66, 18. 8. 1881, str. 3, »Aus den Sannthaler-Alpen«.

51 Prav tam.

52 Glantschnigg, Ojstrica, str. 3–4.

53 Kocbek in Kos, *Vodnik*, str. 92.

Herletova vpisna knjiga, »Zapisnik ptujcev, Solčava / Fremdbuch für Sulzbach«, 4. avgusta 1881 o vzponu na Ojstrico (str. 1, začetek vpisa).

povsem uspešni, saj so se malo pod vrhom skoraj vsi ustrašili »strašne višave«. Le eden od Woschnaggov, orjaški Ivan Vošnjak, kot ga navaja zapis v vpisni knjigi, je še z enim dijakom/študentom iz sosednje družbe šel na vrh. Drugi so ostali malo nižje in uživali prekrasen razgled. Vrnitev v dolino ni bila lahka, saj so se po težki poti skozi Škar je spustili do Solčave.

V veselem večernem vzdušju po srečno končanem zahtevnem planinskem pohodu so se udeleženci v gostilni v Solčavi ob vinu tudi šalili. Nekaj tega prijateljskega zbadanja med učiteljišnikoma je mogoče zaslediti pri humornem opisovanju težav s hojo pri Skazi, bolj okroglem Velenjčanu, nemara s talentom za risanje in zaradi kakšne dijaške domislice poimenovanem kot slikar z italijanskim nazivom. Ta ali ona beseda v rokopisnem besedilu je manj čitljiva ali razumljiva, nekaj je črtanja in popravkov, manjši del teksta je na manjkajočem delu lista oziroma ni berljiv. Na to opozarja besedilo v oglatem oklepaju in nekaj pojasnjevalnih opomb. Težje kot bodoča učitelja prepoznamo udeleženca iz šoštanjske družine

Vošnjak/Woschnagg: eden od njiju je v veselem razpoloženju podpisu dodal še zadnjo vrstico: »na zdravje z vinom«.

IZ HERLETOVE VPISNE KNJIGE: VZPON NA OJSTRICO 2. DO 4. AVGUSTA 1881 (TRANSKRIPCIJA VPISA)

(str. 1) »Bilo je ravno 2. avgusta, ko so se napotili trije Šoštančanje i eden Velenjčan na pot v prekrasne solčavske planine. No, do Luč se je sploh lahko hodilo, pot se kaj vleče, pa ni ravno slaba, je vsaj po ravnem. Od Luč pa smo jo mahčili z voditeljem proti gostoljubnem kmetu Planinšeku,⁵⁴ kjer smo bili [?prec] prijazno sprejeti. Do sedaj smo še koj hodili, a od tod pa je bilo precej v breg, kar se posebno precej trebušnatomu gospodu Velenjčanu⁵⁵ ni dopadlo, kajti⁵⁶ vsakih deset korakov je obstal, ter se tako ma[?st]no⁵⁷ pridušil da smo se že s strahom ogledovali, (str. 2)⁵⁸ da se ne bi izza kakšne skale kakšen rogatin⁵⁹ prikazal ter hlastnil po nezadovoljnem 'touristu'. No pa, ko smo ga pridno priganjali ter mu na vrhu vse dobro obečali, je vendar še⁶⁰ pohajal za nami.

Ker naš vodja od Planinšeka ni pota vedel, smo od onega kmeta novega vodja dobili, koji nas je ravno v [?or]dnem mraku na vrh pripeljal odkoder pa je še dobre 2 uri k tistej uti⁶¹ koja je nalašč za popotnike pod⁶² Ojstrico postavljena. A tukaj smo imeli prav za prav 'smolo'. Bila je že namreč skoro trdna tema in vodja ni mogel več steze razločevati, zatoorej smo se zašli v dolino, od koder nismo vedli ne kod ne kam. Vodja je šel sam uto iskat, mi pa smo čakali v dolini. Že je mesec zatonil za strašne gorske velikane, kateri so obdajali tisti kotel, že je preteklo nekaj časa, a našega vodja še ni bilo nazaj. 'Kaj čemo početi?' smo si mislili. Sklenili smo v dolini ostati, zapaljili smo velik ogenj, kajti s tem smo hoteli vodju, kateri je uto⁶³ iskal, naše stališče zaznamovati. Precej časa je preteklo, vodje še ni bilo

54 Na planoti 1087 m visoko je še danes kmetija Planinšek. »Velika kmetija v lepi legi, posebna soba s posteljo«, navaja Vodnik za Savinske planine, str. 43.

55 Učiteljišček Fran Skaza iz Velenja je bil glede na kasnejše fotografije res čokat, malo bolj okrogel (gl. fotografije v Grebenšek, Kronika rodbin).

56 Pred »kajti« še prečrtano: ker.

57 Nejasno, beseda je na koncu predzadnje vrstice prve strani in je deljena: »ma...no«.

58 Začetek besede ogledovali je na str. 1, nadaljevanje (... dovali) pa na str. 2.

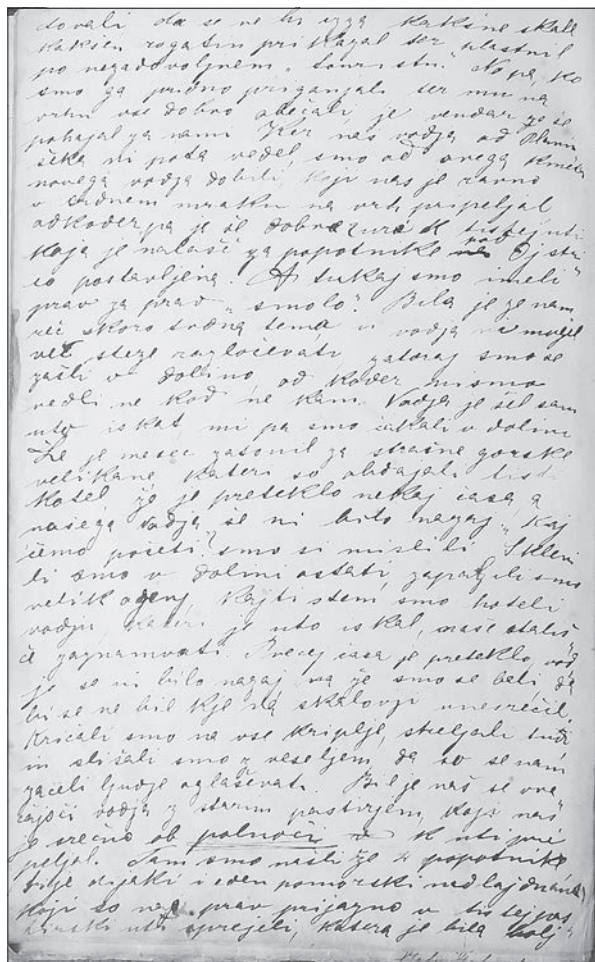
59 Zlodej, rogati hudič.

60 Pred »še« je prečrtano: že.

61 Uta, tudi planinska koč, die Hütte.

62 Pred »pod« še prečrtano: ne.

63 Tudi F. Kocbek uporablja ta izraz za planinsko koč (blizu je tudi nemškemu 'die Hütte'), ko razlaga, kje raste planika, planinska roža. »V Solčavi raste na pečinah pri 'Korošica-uti' blizu Ojstrice in pri Okrešelu nad slapom na stranskih pobočjih« (Kocbek, Botanični listi X, str. 280).

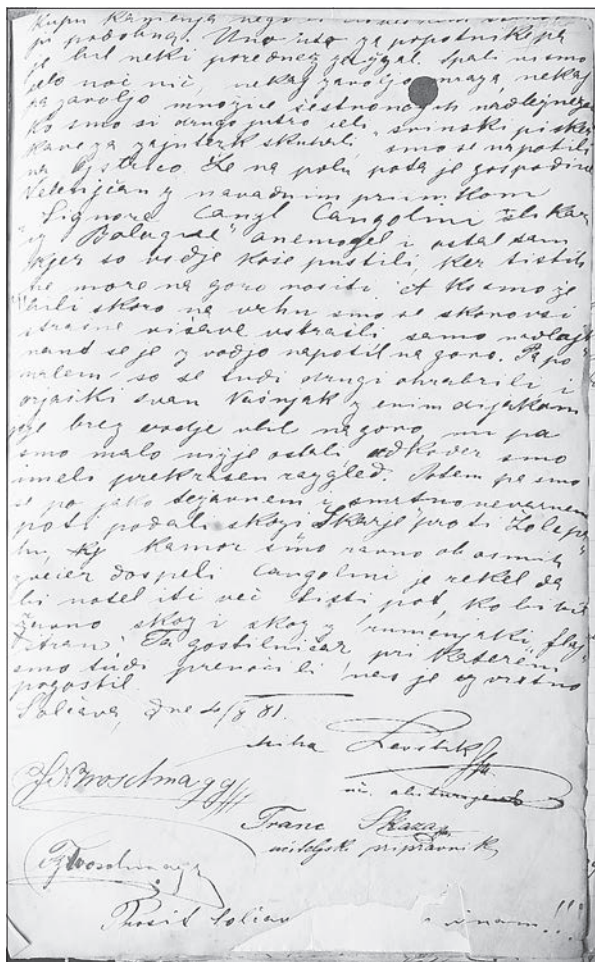

Herletova vpisna knjiga, »Zapisnik ptujcev, Solčava / Fremdbuch für Sulzbach«, 4. avgust 1881 o vzponu na Ojstrico (str. 2).

nazaj, že⁶⁴ smo se bali, da bi se ne bil kje na skalovji unesrečil.

Kričali smo na vse kriplje, streljali tudi in slišali smo z veseljem, da so se nam začeli ljudje oglaševati. Bil je naš se vračajoči vodja z starim pastirjem, koji nas je srečno ob polnoči⁶⁵ uti pripeljal. Tam smo našli že 4 popotnike (trije dijaki⁶⁶ i en pomorski nadlajtnand)⁶⁷ koji so nas prav prijazno v tistej pastirski uti sprejeli, katera je bila bolj (str. 3) kupu kamenja nego [?pravemu planinskemu zavet]ju⁶⁸ podobna. Uno uto za popotnike [...] pa je bil neki porednež zažgal.⁶⁹ Spali nismo celo noč nič, nekaj zavoljo mraza, nekaj pa zavoljo množice šestnoqih nadležnežev.⁷⁰

Ko smo si drugo jutro celi 'svinski pisker' kave za zajuterk skuhali, smo se napotili na Ojstrico. Že na po-

Herletova vpisna knjiga, »Zapisnik ptujcev, Solčava / Fremdbuch für Sulzbach«, 4. avgust 1881 o vzponu na Ojstrico (str. 3, s podpisi udeležencev).

lu pota je gospodine Velenjčan z navadnim priimkom 'Signore Cangl Cangolini slikar iz Bologne'⁷¹ onemogel i ostal tam kjer so vodje koše pustili, ker tistih ne more na goro nositi. A ko smo že bili skoro na vrhu smo se skoro vsi strašne višave vstrašili, samo nadlajtnand se je z vodjo napotil na goro. Pa po malem so se tudi drugi ohrabrili, i orjaški Ivan Vošnjak⁷² z enim dijakom jo je brez vodje ulil⁷³ na goro, mi pa smo malo nižje ostali, od koder smo imeli prekrasen razgled.

Potem pa smo se po jako težavnem in smrtno nevarnem poti podati skozi 'Škarje'⁷⁴ proti Žolcpa-

64 Pred »že« prečrtano: na [ʔpa].

65 Podčrtano v originalu, večkrat. Pred »k« prečrtano: v.

66 Dijaki: srednješolci ali študentje.

67 Nadlajtnant – nadporočnik, v mornarici kapetan fregate.

68 Del besedila na vrhu lista manjka.

69 *Cillier Zeitung*, 6, št. 66, 18. 8. 1881, str. 3, »Aus den Sann-

thaler-Alpen»; Glantschnigg, Ojstrica, str. 3-4.

70 Bolhe imajo tri pare nog.

⁷¹ Signore Cangl Cangolini slikar ..., nejasno; malo drugače pisano Cagnolini (ital.) bi lahko bil Kužek. Nemara gre za šaljivo poimenovanje med vrstniki, sošolci – mišljen je učiteljskišnik Fran Skaza iz Velenja, ki je na učiteljsku nemara sasal risarski talent. Nekaj tega se je ohranilo v družini, saj je bila njegova vnukinja arhitektka.

72 To je bil verjetno 19-letni Hans Woschnagg, morda njegov tridesetletni sorodnik Ivan Vošnjak. Aplinc, *Vošnjaki*, med str. 32–33. Je »orjaški« opis njegove postave ali nasprotje – kot šaljiva opomba?

73 Ulil – ?morda odhitel.

74 Kocbek in Kos, *Vodnik*, str. 43. Pot z Ojstrice v Logarsko dolino *Vodnik* predstavlja tako: »Od vrha jugozahodno

hu,⁷⁵ kamor smo ravno ob osmih zvečer prispeli. Can-
golini⁷⁶ je rekel da bi notel⁷⁷ iti več tisti pot, ko bi bil
ravno skoz i skoz z rumenjaki 'flajštran'.⁷⁸ Ta gostilni-
čar,⁷⁹ pri katerem smo tudi prenočili, nas je iz vrstno
pogostil.

Solčava, dne 4/8 81.

Miha Levstik
uč. abiturijent⁸⁰

FrWoschnagg

Franc Skaza
učiteljski pripravnik⁸¹

JN[?]⁸²Woschnagg

Prosit Solčau[a] vinam!!⁸³

KDO SO BILI »TRIJE ŠOŠTANČANJE IN EDEN VELENJČAN« NA OJSTRICI?

MIHA LEVSTIK, UČITELJSKI ABITURIENT

Kateri trije Šoštanjčani in en Velenjčan so se
v začetku avgusta 1881 odpravili v »prekrasne
solčavske planine«? Dva podpisa sta povsem ja-
sna: podpisa obeh bodočih učiteljev. Mihael (Mi-
loš) Levstik, ki je opisal njihovo planinsko pot, je
bil učiteljski abiturient (roj. 1861, matura na učite-
ljišču v Mariboru 1881) z ravno končanim učitelji-
šcem, Franc Skaza, tedaj učiteljski pripravnik, pa
je bil edini Velenjčan med njimi. Iz spremljanja
njune učiteljske poti vemo, da je bil Franc Skaza
(r. 1859 v Velenju) kot novo izšolani mariborski učite-
ljski pripravnik jeseni 1882 nastavljen za podučite-
lja v ptujsko okolico: na Destrnik (k Sv. Urbanu
pri Ptuj). Zatem je učil na šoli Šmarje pri Jelšah
in od jeseni 1886 poučeval 219 učencev na enoraz-
redni šoli Polje ob Sotli (blizu Podčetrtna).⁸⁴ Miha

nekaj časa po istem potu nazaj, potem naravnost ali še
niže pod skalami in severno po kadunji v 1 uri na Škarje
2127, t. j. sedlo med Ojstrico in Babo. Tod med skalami
navzdol severnovzhodno v 1 3/4 ure do Klemenšekove
planine, 1/2 ure navzdol v dolino in 1/2 ure do Pisker-
nika.«

75 Solčava (iz nem. Sulzbach). Še v slovenskih besedilih
najdemo Žolcpaška dolina, vrlim Žolcpaherjem (1876)
(Orel, Še ena vpisna knjiga, str. 617). Gl. tudi Pajek, Črtice,
str. 283–285.

76 Franc Skaza, verjetno je bilo to šaljivo poimenovanje
zanj med sošolci. Prim. op 71.

77 Notel – morda bi lahko bilo mišljeno kot nasprotje od
»hotel«, ne hotel, ne bi hotel iti.

78 ... ne bi hotel iti po isti poti, čeprav bi bila vseskozi z zlat-
niki polepljena.

79 »Gostilna: Anton Herle (pd. Vitežič, cerkovnik) 2 sobi, 5
postelj a 40 kr.« (Kocbek in Kos, Vodnik, str. 48).

80 Erster Bericht, str. 45, 1881, Levstik Michael.

81 Erster Bericht, str. 45, 1882, S[k]aza (!) Franz.

82 Morda Johann Nepomuk Woschnagg – Hans.

83 Na zdravje Solčava [... z] vinom!!

84 Učiteljski tovariš, 22, št. 17, 1. 9. 1882, str. 266: »Iz Štajerske.

Levstik je bil leta 1861 sicer rojen drugod, a se je v
zapisu o planinski turi prišteval k Šoštanjčanom.
Od jeseni 1881 je Levstik poučeval v prvi učiteljski
službi v Šmihelu nad Mozirjem (do marca 1887),
nato na enorazrednici Dole pri Litiji in pri Sv. An-
dražu nad Polzelo.⁸⁵

Tudi kasneje sta planinska tovariša nekaj ča-
sa službovala blizu. V začetku 90. let 19. stoletja
je bilo v šolskem okraju Šoštanj na desetih šolah
okrog 20 rednih učiteljev in učiteljic ter nekaj
učiteljic ženskih ročnih del. Učiteljstvo je pove-
zovalo manjše učiteljsko društvo, kjer pa so opa-
zili odsotnost sedmih, ki so društvo gledali le od
strani. Levstik, učitelj pri Sv. Andražu nad Polze-
lo, in Skaza, nadučitelj v Št. Janžu na Peči (danes
Vinska Gora pri Velenju), sta bila med delavnimi
člani in pripravila vsak po eno društveno preda-
vanje (Levstik: Kako snažnost v mladini gojiti?,
Skaza: Kako se zamore trpinčenje živali uspešno
zabraniti?). Na zborovanju v šoštanjski čitalnici
na novega leta dan 1893 se je v učiteljsko društvo
včlanil še učitelj Jožef Pilih iz Šmartnega ob Paki,
tako da jih je bilo skupaj enajst. Tedaj so v od-
bor društva izvolili predavatelja preteklega leta:
Levstik je postal predsednik ter Skaza podpred-
sednik in blagajnik.⁸⁶

Levstik je od marca 1902 do upokojitve 1925 po-
učeval na okoliški deški šoli v Celju in bil uspešen
sadjar, tudi živahni predavatelj in sodelavec revije
Slovenski sadjar (Sadjar in vrtnar) ter avtor brošure
Sadjarimo prav (1931). Bil je poročen z učiteljico in
tudi njegova družina je bila učiteljska. Objavljal

Miha Levstik (1861–1939), učitelj in znani celjski
sadjarski strokovnjak, je avgusta 1881 opisal vzpon
na Ojstrico. Mihael Levstik pri sadjarskem opravilu
(Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Celje;
kamra.si).

Na novo izšolani Mariborski učit. pripravniki«; *Popotni-
kov koledar* 1887, str. 15.

85 *Popotnikov koledar* 1887, str. 52; Šlebinger, »Levstik,
Mihael« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbj328444/>) (20.8.2024).

86 *Popotnik*, 14, št. 2, 25. 1. 1893, str. 27–28, »Šoštanj«.

je krajše črtice v *Koledarju Mohorjeve družbe* (1903–1906) in mladinskem listu *Zvonček* (1904–1910). Po literarnem delovanju je bolj poznan njegov sin, pisatelj Vladimir Levstik (1886–1957).⁸⁷

FRANC SKAZA, UČITELJSKI PRIPRAVNIK

Srečevanje z učiteljsko potjo Franca Skaze je potekalo kot poskus predstavitve učitelja in njegove družine ter njegovega delovanja kot ne prav izstopajočega učitelja, a se je kmalu pokazalo, da je vsak učitelj tam, kjer poučuje, nekaj posebnega. Tako je bil Skaza aktiven v okrajnih učiteljskih društvih, kjer je služboval v petih krajih na Štajerskem ter imel številčno družino. Več učiteljev je bilo tudi občinskih tajnikov, a ne prav veliko kar pri svojem bratu, ko je bil ta župan. Tako je Josip Skaza (po domače Špenk) kot velenjski župan sodeloval z bratom Francem, ki je od leta 1901 tam poučeval. Skazovi so bili ekonomsko uspešna družina z večjim kmetijskim posestvom v Stari vasi (tudi Alt Woellan) pri Velenju. Od leta 1864 je družina Skaza uspešno gospodarsko zgodbo nadaljevala na drugem bregu reke Pake: v Velenju kot večjem središču vzhodnega dela Šaleške doline (historično poimenovanem tudi Markt Woellan/trg Velenje). Od družine Skaza je v velenjski Stari vasi zatem živela le leta 1889 roj. Ana, hči učitelja Franca kot učiteljica klavirja, ki se je tja preselila po poroki (1921) s tamkajšnjim čevljarjskim mojstrom Vincencom Grebenškom.⁸⁸

Franc Skaza je v letih 1882–1922 poučeval na petih štajerskih šolah: 1882–83 Sv. Urban pri Ptuj (Destrnik), 1883–86 Šmarje pri Jelšah, 1886–1890 Polje ob Sotli pri Podčetrtku (v šolskem okraju Kozje), 1890–1901 Sv. Janž na Peči (tudi Šentjanž, danes Vinska Gora pri Velenju) in 1901–1922 v Velenju. Začel je kot podučitelj, bil nato učitelj, nadučitelj na manjši šoli in nato v Velenju učitelj na večrazredni šoli, vse do upokojitve. S pogledom na družino Skaza, ki ga je dopolnjevalo široko genealoško raziskovanje Andreja Grebenška, pa lahko spremljamo še druge posebnosti te učiteljske družine.

Franc Skaza je leta 1886 opravil »usposobljenostni« (strokovni) izpit kot pogoj za stalno namestitev, kar mu je omogočalo večjo samostojnost in odprlo pot za poroko. 27-letni ženin »Franc sin Gašperja Skaze, velenjskega veleposestnika in trgovca, ki ima v posesti še mlin ter žago«, in 19-letna nevesta Matilda Malenšek, za katero je tudi oče dal privoljenje za poroko, sta se 31. ok-

tobra 1886 poročila v nevestini župniji Čadram pri Oplotnici blizu Slovenskih Konjic.⁸⁹ Slovensko usmerjen čadramski župnik Juri Bezenšek, ki je tam leta 1899 postavil mogočno cerkev, je ob poroki zakonca uspešno spodbujal k slovenski narodni zavednosti.⁹⁰ Čadramskemu nadučitelju Bogomirju Malenšku (umrl je leta 1899, le nekaj dni zatem, ko je za dolgoletno šolsko delo prejel cesarsko odlikovanje, 1907 so mu učiteljski kolegi postavili še slovensko-nemški nagrobnik)⁹¹ se je za hčer Matildo zdel primeren zakonski tovariš njegov mlajši učiteljski kolega Franc Skaza iz Šmarja. Mlada sta se spoznala na kakem učiteljskem zborovanju, ki so jih okrajna učiteljska društva v različnih krajih pogosto prirejela za poklicno in izobraževalno povezovanje učiteljstva, in se hitro ujela. Družinsko izročilo je o tem ohranilo zanimivo zgodbo. »Na nekem srečanju učiteljev naj bi Matildin oče zrežiral srečanje Franca in Matilde, ki sta si bila vseh že na prvi pogled.«⁹²

Le nekaj dni pred poroko je Franc Skaza nastopil učiteljsko službo v Polju ob Sotli, ki je vključevala tudi učiteljsko stanovanje v sicer majhnem šolskem poslopju. Zato sta se mladoporočenca po poroki že lahko odpravila v svoj novi dom. Tu se jima je novembra 1887 rodil sin Franc (pozneje pravnik v Mariboru, z družino 1941 izgnan v Srbijo, kjer je umrl oktobra 1944) in zatem hči Ana (1889–1964). Tako je na naslednje službeno mesto Sv. Janž na Peči (tudi Šentjanž, danes Vinska Gora pri Velenju) 31-letni nadučitelj Skaza prišel z 28-letno ženo Matildo in dvema otrokoma: s triletnim Francem in enoletno Ano. Malo več kot desetletno obdobje bivanja učiteljske družine Skaza v tem službenem kraju je bilo kljub vsemu »nadvse nesrečno. Od petih tam rojenih otrok so kar trije umrli v najzgodnejšem otroštvu, eden pa v otroštvu.«⁹³ Tam rojena Jožef (1891) in Jožef Alojz (1892) sta umrla pri šestih oziroma sedmih mesecih, 1893 rojeni Maksimiljan pa je umrl sredi leta 1898, star komaj štiri leta in pol. Tudi avgusta 1899 rojena Ljudmila je kmalu umrla, že marca 1900, stara komaj sedem mesecev. Vsi ti otroci so pokopani na danes opuščnem pokopališču ob cerkvi sv. Janeza Krstnika na Vinski Gori pri Velenju. Nekaj več sreče sta imela tam rojena hči Marija Helena (1895–1930), ki je postala učiteljica, in sin Josip (1901–1917), nazadnje četrtošolec gimnazije v Celju.⁹⁴

⁸⁷ Šlebinger, »Levstik, Mihael« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi328444/>) (20.8.2024).

⁸⁸ Grebenšek, *Kje so vse vasi?!*, str. 44, III–III.

⁸⁹ Grebenšek, *Kronika rodbin*, str. 194–197.

⁹⁰ Šuštar, *Za slovenstvo zavzet župnik*, str. 11.

⁹¹ Šuštar, *Nekdaj so cenili učitelje*, str. 7.

⁹² Grebenšek, *Kronika rodbin*, str. 196.

⁹³ Grebenšek, *Kronika rodbin*, str. 205.

⁹⁴ Grebenšek, *Kronika rodbin*, str. 201–205.

Učitelj Franc Skaza (1859–1941) se je kot učiteljskičnik podal na Ojstrico. Na fotografiji z razredom v Velenju, okoli 1910 (iz zbirke Andreja Grebenška v Muzeju Velenje).

Med osebnimi vestmi v učiteljskem tisku so 1. novembra 1900 izšla tudi nova imenovanja za učitelje: Franc Skaza iz »Št. Janža na Vini gori« (Vinska Gora pri Velenju) je bil imenovan za učitelja za Velenje.⁹⁵ Družina Skaza se je jeseni 1901 skupaj s štirimi otroki – Franc (1887), Ana (1889), Helena (1895) in Josip (1901) – preselila v Velenje. Tam so se rodili še trije otroci: najprej februarja 1903 dvojčici Ljudmila in Suzana, ki sta umrli v mladih letih, in nato še sin Vladimir (1905–1983). Ta je v družinskem izročilu ostal zapisan kot »vsestransko razgledan človek, uspešen visok uradnik na Premogovniku Velenje, odličen glasbenik, oficir kraljeve vojske in nadvse prijeten sogovornik«.⁹⁶ Na naslovu Velenje 63 so živeli okoli štiri leta, saj so se po letu 1905 zopet selili, tokrat k Wirthu v Staro Velenje 27. Tedaj in še desetletja zatem so imeli otroci v Velenju in okolici bolj preprosto otroštvo in odraščanje.⁹⁷

Učitelj Skaza je bil dejaven tudi v Šaleškem učiteljskem društvu. Leta 1923 je bil že med upokojenci. Zakonca Skaza sta bila povezana skoraj 55 let, vse do njune smrti leta 1941.⁹⁸ Franc Skaza je kot upokojeni velenjski učitelj umrl kmalu za ženo. Na novi razstavi Šola je zakon, postavljeni marca 2022 v Slovenskem šolskem muzeju, lahko pri obdobju 1848–1918 pri temi »Učiteljski poklicni stan«⁹⁹ vidimo fotografijo razreda šole Velenje okoli leta 1910. Predstavljen je tudi kot primer za učiteljsko družino, ko so se učitelji pogosto poročali s hčerkami iz učiteljske družine in so bili njihovi otroci zaradi službenih selitev rojeni v raz-

ličnih krajih. Na sliki je s svojim razredom prav Franc Skaza.

MLADENIČA IZ DRUŽINE WOSCHNAGG

Več vprašanj se odpira ob drugem paru odprave: katera mladeniča iz družine Woschnagg sta šla v planine? Tine Orel je v predstavitvi vpisne knjige med planinci omenjal le enega Woschnagg, in to Josipa.¹⁰⁰ A podpisa sta dva, ne tako jasna kot pri obeh učiteljskičnikih. Pod zapis o vzponu na Ojstrico podpisana člana šostanjske rodbine Woschnagg sta lahko nečaka v slovenskem narodnem gibanju znamenitih bratov Josipa in Mihaela Vošnjaka, sinova tovarnarja Franza Xaverja Woschnagga (1832–1912): Johann Nepomuk Franz/Hans (13. 5. 1862–21. 3. 1911) in Franz Michael (18. 9. 1865–17. 8. 1931). Avgusta 1881 je bil Johann Nep. Hans star 19 let (tega bi pisec lahko dejansko ali šaljivo omenjal z »orjaški Ivan Vošnjak«, saj se je edini od mladeničev povzpел vse do vrha Ojstrice), Franz pa je imel skoraj 16 let. Nekoliko starejša družba za oba učiteljskičnika bi lahko bila sinova Vincenca Woschnaka iz »slovenske veje« Vošnjakov: tovarnar Ivan Vošnjak (1851–1933) je imel v letu vzpona na Ojstrico 30 let in skrbi s svojo usnjarno, pek in gostilničar Franc Vošnjak (1852–1907) je štel leto manj, trgovec Mihael Vošnjak (1856–1881) pa jih je imel petindvajset,¹⁰¹ le tri več kot mariborski učiteljskičnik Franc Skaza. Vsi ti so imeli že poklicne in delovne skrbi, člani »slovenske veje« pa bi se najbrž podpisovali slovensko – kot Vošnjak.

Razen mladosti planincev in v zapisu omenjenega »orjaškega Ivana Vošnjaka« splošno vzdušje v družini Woschnagg tedaj govori za sodelovanje

⁹⁵ *Učiteljski tovariš*, 40, št. 31, I. II. 1900, str. 277, »Osobne vesti«.

⁹⁶ Grebenšek, *Kronika rodbin*, str. 208.

⁹⁷ Grebenšek, *Kronika rodbin*, str. 205, 207; Grebenšek, *Kje so vse vasi?*, str. 496–514.

⁹⁸ *Jutro*, 22, št. 65, 18. 3. 1941, str. 8, »Zahvala«.

⁹⁹ *Šola je zakon*, str. 103, »Učiteljski poklicni stan«.

¹⁰⁰ Orel, *Še ena vpisna knjiga*, str. 617–618.

¹⁰¹ Aplinc, *Vošnjaki*, med str. 32–33, Rodovnik družine Vošnjak.

tako s slovensko kot z nemško usmerjenimi. Z gospodarsko uspešnostjo se je Franz Xaver Woschnagg povzpel v pretežno nemški višji družbeni sloj, a se ni izključujoče usmeril ne na nemško ne na slovensko stran. Ob tem je ostal podpornik slovenskega narodnega gibanja vsaj do leta 1887, ko je pozdravil odkritje Vodnikovega spomenika. Tudi Hans, sin Franza Xaverja Woschnagga, je bil sprva v Šoštanju član čitalnice in Sokola, kjer si je neuspešno prizadeval za vodilna mesta, in tega bi lahko Levstik v planinskem zapisu omenjal kot Ivana. Kasneje se je ta del šoštanjske rodbine Vošnjak/Woschnagg iz različnih razlogov usmeril nemško. Prelomne so bile nemara nepravilnosti v Hranilnici in posojilnici v Šoštanju, ki jih je Franz Xaver Woschnagg hotel rešiti, a so ga vpleteni kot premalo slovensko usmerjenega odstranili iz vodstva. Ta finančni zavod je zatem zašel v hudo krizo zaradi blagajniškega poslovanja njegovega bratranca Ivana Vošnjaka, lastnika ne tako uspešne usnjarne, a politično aktivnega v slovenskih narodnih krogih.¹⁰²

Ko je marca 1911 nenadoma umrl Hans Woschnagg, so na slovenski liberalni strani aprila 1911 v tisku samokritično obžalovali »zaslepljenosti in nepremišljenosti, s katerimi so Slovenci to rodbino in posebno mladega Hansa sami pogнали v nasprotni tabor«.¹⁰³ Kot prvo od teh nepremišljenosti je stari dopisnik tedaj predstavil prav nepotreben napad celjske *Domovine* na družino Woschnagg zaradi novega Marijinega znamenja na glavnem trgu v Šoštanju,¹⁰⁴ kar pa je v dopisu iz leta 1911 zmotno postavil že v začetek 80. let 19. stoletja. »*Rodbina Woschnagga v Šoštanju je bila prvotno slovenska, čeprav ne tako odločna, kakor naša prvoborilca dr. Josip in Miha Vošnjak*...«, ¹⁰⁵beremo v liberalnem Jutru. Novopostavljeni marmorni steber s kipom Matere Božje (»tako imenovani 'Woschnaggov steber', ker ga je tovarnar g. Woschnagg dal na svoje stroške postaviti!«) je imel tudi napis. Novo znamenje na trgu je 14. junija 1892 blagoslovil lavantinski škof Mihael Napotnik, ko je birmal v Šoštanju. Napisna plošča je bila nemška in je kratko omenjala postavitev v čast Bogu, oba donatorja in leto: »Zur Ehre Gottes gewidmet von Franz und Maria Woschnagg 1892.«¹⁰⁶ [V slavo Bogu darovala Franz in Maria Woschnagg

1892]. Zato komentar v celjski *Domovini* do donatorja ni bil prav prijazen ter mu je očital »baharijo in hinavstvo« ter sovražstvo do vsega, kar je slovenskega.¹⁰⁷ Marijin kip je imel burno zgodovino. Leta 1952 so ga v tedanjem proticerkvenem vzdušju odstranili, a ga po demokratičnih spremembah 1990 ponovno vrnili na trg, a z drugačnim, slovenskim napisom.¹⁰⁸

ZA SKLEP

Ob spremljanju šolske tematike je bilo nepričakovano srečanje v Solčavi z dragoceno dediščino našega planinstva, zanimivo tudi za šolstvo in krajevno zgodovino, lepo presenečenje in obogatitev planinskega obiska. Zapis 4. avgusta 1881 izpod peresa mariborskega učiteljsčnika Mihe Levstika o vzponu štirih mladeničev na Ojstrico je najobsežnejši vpis in predstavitev planinske poti v Herletovi vpisni knjigi. To je kar dramatično zasnovan doživljajski spis s humorističnimi elementi. »Že je mesec zatoni za strašne gorske velikane,« beremo o njihovi dogodivščini, ki jim je bila prva pot v neznane gore.

Savinjske (tudi Kamniške) planine so posebej povezane s planinsko razsežnostjo zunajšolskega delovanja učiteljstva, saj sta učitelja z Gorenjske (Miha Kos s kamniške strani) in Štajerske (Fran Kocbek s savinjske strani) ustanavljala prve podružnice Slovenskega planinskega društva in leta 1894 pripravila prvi slovenski planinski vodnik – o Savinjskih Alpah. »Žolcpaške planine«, kot so nekdanj rekli Savinjskim planinam, so bile blizu tudi škofu A. M. Slomšku in kaplanu A. Aškercu, pa tudi učiteljem in učiteljsčnikom, ki so prebirali šolsko in drugo časopisje.

Oba udeleženca planinskega vzpona, ki sta povezana s šolstvom, sta že s podpisi bolj prepoznavna, saj so uporabljani šolski viri ter krajevnogodovinski zapisi tudi o njiju in njunih družinah kar zgovorni. Za mariborska učiteljsčnika iz Šoštanja (Miha Levstik, učiteljski abiturient) in Velenja (Fran Skaza, učiteljski pripravnik) je bil ta vzpon avgusta 1881 izjemno dijaško počitniško potovanje, ki sta ga opravila v družbi z vrstnikoma iz šoštanjske družine Woschnagg/Vošnjak. Ob tem se pri Šoštanjčanih odpirajo pestra vprašanja sodelovanja ter nasprotovanj med slovensko in nemško usmerjenimi.

IZJAVA O DOSTOPU DO RAZISKOVALNIH PODATKOV

Raziskovalni podatki, na katerih temelji prispevek, so na voljo v prispevku samem.

¹⁰² Aplinc, *Vošnjaki*, str. 87–89, 94–95.

¹⁰³ *Jutro*, 2, št. 399, 7. 4. 1911, str. 1, »Iz Celja. 5. aprila. Pogreb Šoštanjskega diktatorja«.

¹⁰⁴ *Domovina*, 2, št. 13, 2. 7. 1892, str. 147–148, »Iz Šoštanja«. Podobno je tedaj v dopisu iz Šoštanja zapisal ljubljanski *Slovenski narod*.

¹⁰⁵ *Jutro*, 2, št. 399, 7. 4. 1911, str. 1, »Iz Celja. 5. aprila. Pogreb Šoštanjskega diktatorja«.

¹⁰⁶ *Slovenski narod*, 25, št. 135, 15. 6. 1892, str. 2–3, »Iz Šoštanja dne 10. junija«.

¹⁰⁷ *Domovina*, 2, 2. 7. 1892, št. 13, str. 147–148, »Iz Šoštanja«.

¹⁰⁸ Zaleznik, *Zgodba*, str. 345–368.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

Zapisnik ptujcev, Solčava / Fremdbuch für Sulzbach.
Herletova vpisna knjiga, 1876–1923 (hranita Lučka
in Lojze Golob, Solčava).

Muzej Velenje

Zbirka Grebenšek; Grebenšek, Andrej: *Kronika
rodbin Gojznikar, Blatnik, Grebenšek, Skaza*. Velenje
2000, tipkopis.

Osrednja knjižnica Celje

Zbirka Vladimirja Levstika.

ČASOPISI

Cillier Zeitung, 1881.

Domovina, 1892.

Jutro, 1911, 1941.

Planinski vestnik, 1895, 1928, 1954, 1963, 1993.

Popotnik, 1880, 1888, 1889, 1893.

Popotnikov koledar, 1887.

Slovenski čebelar, 1932.

Slovenski gospodar, 1877, 1885.

Slovenski narod, 1884, 1890, 1892, 1894.

Učiteljski tovariš, 1870, 1882, 1886, 1894, 1900, 1907.

LITERATURA

Anko, Boštjan in Anteric, Marija in Clarke, Richard in
Koščak, Marko in Lenar, Avgust in Mitchell, Ian in
Slapnik, Marko: *Študije o Solčavskem 1932–2007: Po-
ročilo o skupnem terenskem delu Univerze v Ljubljani
in Univerze v Londonu 1932–2007*. Solčava: Občina
Solčava in Logarska dolina d. o. o., 2007.

Aplinc, Miran: *Vošnjaki: industrialci iz Šoštanja*. Šoštanj:
Zavod za kulturo, 2005.

[Aškerc, Anton] Hribolazec (ps.): Spominska knjiga v
Solčavi. Hribolazno-politična študija. *Slovenski na-
rod* 27, št. 194, 25. 8. 1894. str. 1–3.

Erster Bericht der k. k. Lehrerbildungs-Anstalt in Marburg
(ur. H. Schreiner). Marburg, 1891.

Frischauf, Johannes: *Die Erschliessung der Sannthaler
Alpen: anlässlich des Strassenbaues im Oberen Sann-
thale*. Graz: Leuschner und Lubensky, 1895.

Frischauf, Johannes: *Die Sannthaler Alpen*. Wien: Brock-
hausen & Brauer 1877.

Gabršek, Ivan: Pot v Solčavo. *Popotnik*, 1, št. 14, 25. 7.
1880, str. 210–212, in št. 15, 10. 8. 1880, str. 225–228; št.
16, 25. 8. 1880, str. 256.

Glantschnigg, Ed.: Ojstrica. *Cillier Zeitung* 6, št. 77,
25. 9. 1881, str. 3–4.

Glaser, Karol: *Zgodovina slovenskega slovstva*, IV. Ljub-
ljana: Slovenska matica, 1898.

Grebenšek, Andrej: *Kje so vse vasi?! Stara vas in Staro-
vaščani (Velenje / Šaleška dolina): spomini na ljudi in*

stavbe: dokumentarna monografija. Velenje: Ustano-
va Velenjska knjižna fundacija, 2024.

Izvestje 1932, Državna realna gimnazija v Kranju. Kranj:
Gimnazijsko ravnateljstvo v Kranju, 1932, str. 3,
»† Prof. dr. Vladimir Herle«.

Kocbek, Fran in Žager, Anton: Izleti po Zgornji savin-
ski dolini. *Popotnik* 10, št. 14, 25. 7. 1889, 229–232 (pr-
vemu članku je do št. 19 sledilo še nekaj prispevkov,
podpisanih s Kocbek & Žager).

Kocbek, Fran: Botanični listi X. *Popotnik* 9, št. 18, 25. 9.
1888, str. 280–282.

Kocbek, Fran: Botanični spisi VI. *Popotnik* 9, št. 13, 10. 7.
1888, str. 200–203.

Kocbek, Fran in Kos, Mihael: *Vodnik za Savinske plani-
ne in najbližjo okolico*. V Celji: Slovensko planinsko
društvo, 1894.

Kocijančič, Ivan: † Miha Kos. *Planinski vestnik*, 28, 1. 6.
1928, št. 6, str. 141–142.

Levičnik, Josip: Tri dni ob gorenjej Savinji. »Spoznavaj
domovino in ljubil jo boš.« *Slovenski narod* 17, št. 175,
31. 7. 1884, str. 1.

Levičnik, Josip: Tri dni ob gorenjej Savinji, XV (Ko-
nec). *Slovenski narod*, 17, št. 194, 23. 8. 1884, str. 1–2.

Longyka, Igor: Narodni koleki – drobne zgodbe v
ozadju narodnostnih bojev. *Goriški letnik* 44, 2020,
str. 85–113.

Longyka, Igor: Vinjete ali pepelke. *Filatelistični zbornik*
XXX. Ljubljana, 2020, str. 172–223.

Mikša, Peter in Ajlec, Kornelija: *Slovensko planinstvo
skozi čas*. Ljubljana: Planinska založba 2022.

Orel, Tine: Beležka ob vpisni knjigi iz l. 1862, eni naj-
starejših planinskih vpisnih knjig, *Planinski vestnik*
54, 1954, št. 10, str. 560–564.

Orel, Tine: Še ena vpisna knjiga iz Solčave. *Planinski
vestnik*, 63, št. 7, 1963, str. 325–327; št. 8, str. 364–370;
št. 12, str. 617–621.

Pajek, Josip: *Črtice iz duševnega žitka štaj. Slovencev*.
Ljubljana: Slovenska matica, 1884.

Slomšek, A. M.: Slovo Žolcpaškim planinam – Knjiga
Slovenska v XIX. veku. *Učiteljski tovariš* 26, št. 5, 1. 3.
1886, str. 69.

Šalehar, Andrej: *Anton Herle 1845–1933, čebelar iz Solča-
ve*. Izbrani biografski in bibliografski podatki. Rodica,
2007. ([http://www.genska-banka.si/wp-content/up-
loads/2020/11/Anton-Herle.pdf](http://www.genska-banka.si/wp-content/uploads/2020/11/Anton-Herle.pdf))

Šimac, Miha: Knezoškof Stepišnik v očeh sodobni-
kov. *Bogoslovni vestnik* 70, št. 1, 2010, str. 119–129.
URN:NBN:SI:doc-YTXGZKQX

Šola je zakon. *Vodnik po stalni razstavi* (ur. Marjetka Bal-
kovec Debevec). Ljubljana: Slovenski šolski muzej,
2024.

Šrol, France: Iz Maribora v Solčavo in Savinjsko doli-
no I–XIV. *Slovenski gospodar* 11, št. 12, 15. 3. 1877, str.
90 (zadnje, podpisano nadaljevanje).

Šuštar, Branko: Faded Memories Carved in Stone: Tea-
chers' Gravestones as a Form of Collective Memory

of Education in Slovenia in the 19th and Early 20th Century. *School Memories. New Trends in the History of Education* (ur. Cristina Yanes-Cabrera, Juri Meda, Antonio Viñao). Cham: Springer, 2017, str. 175–187.

Šuštar, Branko: Nekdaj so cenili učitelje: skoraj celotno službeno dobo je poučeval v Čadramu in vodil šolo do smrti leta 1899. *Panorama* 31, št. 34, 27. 8. 2020, str. 7.

Šuštar, Branko: Za slovenstvo zavzet župnik Juri Benšek: ob 100-letnici smrti slovenskega rodoljuba. *Panorama* 31, št. 42, 22. 10. 2020, str. 11.

Zaleznik, Rajko: Zgodba o kipu Marije v Šoštanju. *Šaleški razgledi* 19, 2022, str. 345–368.

SPLETNE STRANI

Golob, Lučka: 70 let Herletove smeri v Ojstrici, 2011:

<https://gore-ljudje.net/novosti/70-let-herletove-smeri-v-ojstrici/>

Mežnar, Roman: France Štifter 1846–1913. *Obrazi slovenskih pokrajin. Mestna knjižnica Kranj, 2020:*

<https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/stifter-france/>

Slovenska biografija:

Glomar, Joža: »Frischauf, Johannes« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi193134/>)

Koblar, France in Premrl, Stanko: »Levičnik, Jožef« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi327341/>)

Koblar, France: »Simandl, Dragotin« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi568439/>)

Šlebinger, Janko: »Levstik, Mihael« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi328444/>)

Uredništvo: »Herle, Vladimir« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi229872/>)

Tine Orel 1913–1985: <https://www.tineorel.si/>

SUMMARY

What Did a Teacher Graduate Write in Herle's Logbook in Solčava About Climbing Ojstrica in August 1881?

The article presents four young men's ascent to Mount Ojstrica in early August 1881. Two, Miha Levstik and Franc Skaza, were affiliated with the teachers' training institute in Maribor and the other two were members of the Woschnagg (Slo. *Vošnjak*) family from Šoštanj. Their feat, described on as many as three pages of the logbook at

Herle's tavern in Solčava, was publicly presented by Prof. Tine Orel in the mountaineering gazette *Planinski vestnik* in 1963. Starting from Luče, the men first set out to the Planinšek farm and from there to the Korošica highland pasture, where a mountain hut had burned down not long before that. The night hike, the two guides, searching for a trail, and finding shelter in a shepherd's hut are described rather dramatically but also with a great sense of humour. In the morning, the young men attempted for the summit of Mount Ojstrica (2,350 m.a.s.l.); however, the fear of heights having gotten the best of three, only one made it to the top successfully. Following a treacherous path via the section called Škarje, they descended into the Logar Valley and returned to the village of Solčava. The vivid report on the ascent was written by Miha Levstik.

Along with an annotated transcript of the report, the article also presents the lives and careers of both students at the teachers' training institute, who served for a while in the Styrian school district of Kozje. Levstik became a renowned expert in fruit growing as well as a prolific author and teacher on the subject; he was the father of the writer Vladimir Levstik. The article also presents a few details about the family story of the teacher Franc Skaza, who married a teacher's daughter and worked in a number of places. In 1901, he returned to his native Velenje, where he served as a teacher and municipal secretary, which is not surprising, considering that his brother was a long-standing mayor of the town.

The other two members of the mountaineering expedition, whose identity is not entirely clear, came from Šoštanj's influential Woschnagg family. In this regard, mention is made of the complex Slovenian–German relations at the end of the nineteenth century, which were further aggravated by economic development and personal antagonisms. In 1881, however, youths from both milieus evidently still cooperated closely.

The article also points to other teacher and school connections with the Savinja mountains from the end of the nineteenth century onwards. The alpine world stretching along the Savinja River was also discussed in school periodicals, most notably the pedagogical gazette *Popotnik*. The foundation of the Kamnik and Savinja branches of the Slovenian Mountaineering Society as early as 1893 is credited to the teachers Miha Kos and Fran Kocbek, who in 1894 also compiled the first Slovenian mountain guide for the Savinja Alps and their surroundings, entitled *Vodnik za Savinske planine in najbližjo okolico*. From the end of the nineteenth century onwards, mountaineering was one of the most significant non-academic activities that teachers engaged in alongside horticulture, fruit growing, apiculture, and firefighting.